

ONDSKANS PRIS

Set Mattsson

Ondskans pris

HISTORISKA MEDIA

Till Kim, min största supporter

Historiska Media
Box 1206
221 05 Lund
info@historiskamedia.se
www.historiskamedia.se

© Historiska Media och Set Mattsson 2012
Fakta­granskning: Roger Johansson
Sättning: Frederic Täckström, www.sbmolle.com
Omslag: Niklas Lindblad/Mystical Garden Design
Omslagsbild: Sydsvenskan/IBL Bildbyrå
Tryck: ScandBook, 2012
Tryckning: 1 2 3 4 5 6 7 8 9
ISBN 978-91-86297-95-4

Del I

Maj 1945–oktober 1945

I

Kvinnan vid relingen rev bort en flik av sårskorpan som täckte det runda såret. En droppe mörkrött blod steg upp som en ilsken protest mot den omilda behandlingen och hon förde underarmen mot munnen och sög. Den bittersöta smaken av järn förde henne tillbaka till barndomen i Polen då sönderskrapade knän och armar var en del av leken. Det var en tid som vittrat bort, precis som landet som låg härjat och ödelagt på andra sidan havet, och hon visste att hon aldrig skulle återvända hem.

Hon lutade sig över fartygsrelingen. Några skrånande fiskmåsar jagade efter småfisk som piskades upp av svallvågorna från fartyget. Den hårda västliga vinden fick hennes ögon att tåras och hon önskade att hon haft kvar sitt långa bruna hår. Som liten flicka älskade hon när vinden tog tag i håret och det for runt hennes ansikte i en vildsint dans. Hon drog en hand över skallen. Det korta håret kändes som torrt gräs, stickigt och vasst. Det hade gått drygt tre år sedan hon förlorat sitt hår, men nu höll det på att växa ut igen, långsamt, som ett löfte om att ett nytt liv väntade.

Kvinnorna bakom henne satt hopträngda på fartygsdäcket under gråblå filter. Någon kräktes, någon annan svor. För många av dem var det första gången de befann sig till havs. Sköterskorna från Röda Korset hade sagt att resan var kort, bara några få timmar, men efter nästan tre timmar kunde kvinnan vid relingen fortfarande bara ana kustlinjen i soldiset.

Ett sprakande ljud i högtalarna fick henne att vända sig mot fartygsbyggan och en metallisk röst förkunnade på tyska att färjan nu befann sig på svenskt territorialvatten. Ett fåtal av kvinnorna började applådera och högljutt gratulera varandra, men de flesta mottog nyheten med tystnad och apatiska blickar.

Kvinnan vid relingen stod med rak rygg och såg ut över det oroliga havets vågskum och första gången hann den försvinna i en djup vågdal innan hon förstod vad hon sett. Men hon höll kvar blicken, och några sekunder senare såg hon den tydligt. Hon ville skrika,

men skräcken förstummade henne. Hon grep hårt om relingen för att inte ramla när hennes ben började skaka. Den svarta minan med sina spretande och dödsbringande taggar låg babord om färjan, kanske hundra meter förut, och fördes allt närmare med strömmen. Kvinnan hörde kaptenen skrika ut sina order åt besättningen och de andra kvinnorna förstod instinktivt att något inte stämde. Några av dem reste sig och skrek förtvivlat när de såg minan. Två matrosor kom springande och började tillsammans med några systrar från Röda Korset fösa kvinnorna akterut, men kvinnan vid relingen stod envist kvar. Minan drev söderut samtidigt som färjan med avslagna motorer långsamt och motvilligt vände fören mot norr. Avståndet krympte meter för meter. Kvinnan stod stilla och tog korta, ytliga andetag. Salta droppar av svett rann nedför tinningen. Minans rostiga taggar blev allt tydligare och hon skakade långsamt på huvudet. Bitterheten över att vara så nära målet utan att nå fram sköljde över henne och hon vände sig till den gud hon förnekat i så många år och viskade en bön. När det skilde mindre än tio meter kom en kraftig våg. Minan vred sig långsamt bort från färjan. Med nästa våg vidgades luckan ytterligare, och snart var avståndet tjugo meter. Kvinnan andades långsamt ut. Dieselmotorerna varvades upp för att resan mot Sverige skulle kunna fortsätta, och hon sjönk ned på fartygsdäcket med ryggen mot relingen. Hennes händer skakade och hon satte dem mellan sina knän. Den upprörda och förtvivalde stämningen byttes mot glada skratt och tillrop när faran nu var över, men oron ville inte lämna kvinnan vid relingen. Minan var en varning, ett tecken på att hon aldrig mer skulle vara i säkerhet.

Klockan var strax efter tio på förmiddagen onsdagen den 2 maj 1945 när färjan *Malmöhus* anlände till hamnen i Malmö. Resan var den första av totalt tre turer som kapten Cronberg och hans besättning skulle göra över Öresund den dagen. Kvinnan vid relingen lämnade fartyget samtidigt som personal från Röda Korset strömmade ombord för att leda eller bära de kvinnor som var för svaga eller sjuka för att själva orka ta sig i land.

På kajen möttes hon av många nyfikna människor som ivrigt kommenterade vad de såg på ett språk hon inte förstod. De var välklädda och hade runda kinder och när kvinnan tog ett djupt ande-

tag doftade det salt och tång i stället för svavel och aska. Det var som att träda in i ett himmelrike.

När hon stigit i land drogs hon åt sidan av en vitklädd ung man iförd munskydd. Den glasögonprydda mannen tittade i hennes öron, undersökte ögonen, kände på hennes hals med svala fingrar och kontrollerade pulsen. Innan hon fick gå vidare bad han henne att öppna munnen.

”Odling, difteri”, sa han på tyska och förde ned en smal bomulls-pinne i hennes hals.

Mannen snurrade runt med pinnen långt bak i kvinnans hals och hon fick tårar i ögonen, men det var över på en sekund. Hon höll fram sitt identitetskort mot honom. Han skrev ned siffrorna som stod på kortet på en lapp som han fäste vid ett provrör som han sedan stoppade ned pinnen i.

Efter läkarundersökningen ställde sig kvinnan i en lång kö. Den ledde fram till ett enkelt träbord där två uniformerade konstaplar satt. Kön rörde sig långsamt, samtidigt som de svårast sjuka kvinnorna fördes bort med ambulanser. Efter en lång väntan blev det äntligen kvinnans tur att registreras. Hon räckte över kortet som berättade att hon hette Lucjianna Wojevoda och var född den 7 maj 1916 i den polska staden Narew. En av konstaplarna skrev ned uppgifterna i den svarta liggaren som låg framför honom.

”Vilket läger kommer ni senast från?”

Hon förstod inte hans bråkande tyska och såg frågande på honom. Han upprepade frågan långsamt.

”Stutthof”, sa hon och såg medlidande i hans unga ögon.

Det tog nästan en hel timme innan registreringen var klar och kvinnorna kunde ta plats i ett par gröna militärbussar. Lucjianna Wojevoda lyckades få en fönsterplats och när bussen lämnat hamnområdet fick hon en första skymt av sitt nya hemland. Det var så hon tänkte: mitt nya hemland. Och det nya hemlandet var grönt och rent och husfasaderna låg inte i ruiner och människorna på trottoarerna log och ingen av dem hade en gul davidstjärna fastsydd på det vänstra bröstet.

Resan blev kort. Efter knappt fem minuter bromsade bussarna in vid en brygga som sträckte sig något hundratal meter ut i havet.

I bortre änden av bryggan sågs ett avlångt grönt trähus. En sur doft av ruttnande tång mötte Lucjianna när hon steg av bussen. De andra kvinnorna såg oroligt på varandra, osäkra på vad som väntade, men sköterskorna från Röda Korset, som följt med på bussresan, log så vänligt när de uppmanade dem att gå ut på bryggan att de lydte utan protester.

När Lucjianna Wojevoda närmade sig trähuset förstod hon att det var ett badhus. Tillsammans med de andra kvinnorna fördes hon in i ett kyligt omklädningsrum där de fick ta av sig sina kläder, som lades i en stor hög. Sedan lotsades de vidare in i ett duschrum. Deras nakna kroppar var missfärgade av sår och blåmärken och bröstet hängde slappt. När de stod hopträngda under duscharna hördes nervösa jämranden och en ung kvinna skrek högt av ångest, men så snart det heta vattnet sköljde över henne började hon fnittra och inom några få minuter skrattade kvinnorna nästan hysteriskt under de varma vattenstrålarna. Lucjianna Wojevoda gned in sig med den svaveldoftande tvålen samtidigt som hon med sina händer försökte dölja att hon hade mer hull än de flesta andra. Men ingen tog någon notis om henne och snart hjälpte hon till med att tvätta ryggen på kvinnan som stod bredvid.

Efter duschen virade hon en handduk kring sin kropp och sedan fick hon sätta sig på en stol. En storväxt, barsk kvinna med gum-miförkläde kammade genom hennes tunna hår med en luskam innan hon fick ett par vita bomullstrosor, en blå overall och ett par mjuka tygskor av en sköterska. Hon drog kvickt på sig kläderna och gick sedan ut på en av badhusets bryggor, där det serverades en gul soppa. Hon var hungrig och slevade hastigt i sig den feta soppan. Efter bara några få minuter reagerade hennes mage på den ovana kosten och hon spydde rakt ut i det blåsvarta havet. Utmatad sjönk hon ned på bryggan och drack lite vatten, men den sura uppkastningen dröjde sig kvar i munnen.

Någon timme senare återvände kvinnorna till bussarna och de kördes till en röd borg med höga murar som var omgiven av en vallgrav och låg i utkanten av en park. Bussarna stannade ute på vägen och kvinnorna fick gå över en bro för att komma in på borggården. Under den korta promenaden såg Lucjianna Wojevoda ett svanpar som fridfullt simmade i det gröna vattnet och några änder som

vaggade fram längs kanten av vallgraven. Inne på borggården togs hon och de andra kvinnorna emot av leende sköterskor med röda kors på sina vita uniformer och unga kvinnor klädda i grå militärkläder. Lucjianna Wojevoda såg sig omkring och konstaterade att det bara var byggnaden utmed vägen som var gammal, de andra som omgav borggården var moderna. Huskropparna var flera våningar höga och från varje fönster lutade sig hopar av kvinnor ut och betraktade nyfiket de nyanlända. Lucjianna Wojevoda sänkte blicken, lade armarna i kors över bröstet och lutade sig mot en tegelvägg som värmts upp av vårsolen. Morgonens rädsla och oro hade sjunkit undan och ersatts av ett lugn som strömmade genom hennes kropp. Det kompakta tryck hon känt över bröstkorgen under de senaste månaderna lättade, och det kändes befriande att andas. Hon hade tvivlat och förtvivlat många gånger, men äntligen var hon framme. I Sverige. Och hon levde. Hon blundade, vände upp ansiktet mot solen och njöt av värmen som flödade över hennes kropp. Det främmande språket brusade runt henne och hon undrade om hon någonsin skulle lyckas lära sig det. Några fraser på polska bröt genom sorlet, och för ett ögonblick var hon tillbaka i lägret. De senaste årens helvete var över, men minnet av dem skulle fortsätta att plåga henne. Hon insåg att hon aldrig skulle befrias från sitt förflutna men lovade sig själv att det inte skulle få förstöra hennes framtid. Aldrig någonsin. En skugga drog över hennes ansikte och hon slog upp ögonen. Den starka solen bländade henne och hon satte upp ena handen mot pannan för att kunna se. Hon hörde springande steg på sin högra sida och när hon vände sig mot ljudet hördes en dörr slå igen. Hon ryckte på axlarna, en tillfällighet, men morgonens oro återvände långsamt.

Hon drömde. Om den långa marschen. Hon stapplade fram över den frusna marken och tvingade sig själv att fortsätta gå trots att hon var utmattad. Den blöta snön föll i stora flingor och lade sig som ett vitt täcke över människorna som gick i en lång rad framför henne. Hon hörde barn gny av hunger och hur mödrarna hyssjade lågmält för att inte dra till sig vakternas uppmärksamhet. På avstånd mullrade de ryska kanonerna. En kvinna hade stupat i ett dike, men ingen i den kilometerlånga människokaravanen stannade upp. Kvin-

nans tunna kropp var redan täckt med snö när en soldat med grått ansikte försökte sparka upp henne. Hon ryckte till för varje spark och det hördes ett lågt kvidande, men hon orkade inte resa sig. Soldaten osäkrade sitt gevär och tog sikte mot hennes nacke, men så ändrade han sig och med en sista kraftig spark mot huvudet lämnade han henne att dö.

Hon vaknade. Hjärtat slog hårt och snabbt. Hon drog ett djupt andetag. Doften var annorlunda. Den fräna stanken av otvättade kroppar och ingrodd smuts var ersatt av starkt desinfektionsmedel som stack i näsan. Efter några sekunder, när hennes tankar hunnit ifatt nuet, lugnade hon sig och hjärtat slutade rusa. Det sträva papperslakanet irriterade hennes sköra och loppbitna hud, och hon skruvade försiktigt på sig. Långsamt vande hon sig vid mörkret och kunde urskilja konturerna av det tjugotal kvinnor som sov på madrasser utlagda på det hårda stengolvet. Hon tänkte på dagen som varit, på minan, på duschen i badhuset, på de springande stegen och den igenslagna dörren. Tankarna bet sig fast och målade upp tydliga bilder och snart var hon klarvaken. Magen bubblade och värkte och trots att hon inte ville lämna tryggheten under filten insåg hon att det inte fanns något val. Motvilligt klev hon upp från madrassen, lämnade sovsalen och kom ut i en bred korridor med en stentrappa längst bort. På nakna fötter smög hon nedför trappan. Vid dörren som ledde ut till borggården stannade hon och lyssnade. Hon skyllde prasslet på råttor. Lucjianna Wojevoda var inte rädd för råttor, det var människor som skrämde henne. Hon steg ut på borggården och möttes av en kylig natt. Hon såg upp mot den stjärnklara himlen som inte skymdes av gråfet rök från höga skorstenar och upptäckte Karlavagnen, de båda björnarna, Lejonet och flera andra stjärnbilder.

I andra änden av borggården stod ett tiotal torrklsetter uppställda längs en av tegelväggarna. Magen gjorde sig påmind och hukande skyndade hon sig mot klsetterna. Hon ryckte upp dörren till den som stod närmast, knäppte hastigt upp overallen och ålade sig ur den och de vita trosorna. Hon drog igen dörren efter sig men hann inte lägga på haspen innan hon naken sjönk ned på träsisen. Några sekunder senare tömde hon tarmen och lutade sig lättad mot väggen.

Dörren slets upp. Lucjianna Wojevoda såg två händer som sträcktes mot hennes hals. Hon pressade huvudet bakåt i ett desperat försök att komma undan, men händerna som slöts om hennes hals var starka och pressade samman luftstrupen. Lucjianna Wojevoda grep tag om handlederna men orkade inte lätta på det hårda trycket. Hon tog spjörn med fötterna och försökte resa sig utan att lyckas. Bakom de starka händerna skymtade hon ett bekant ansikte. För ett ögonblick byttes skräck och dödsångest mot förvåning. Sedan förlorade hon medvetandet. Kroppen blev slapp och sjönk ned mot sitsen.

Klockan var fem minuter över tre på morgonen. Fyra dagar senare skulle Lucjianna Wojevoda ha fyllt 29 år. Hennes tid i det nya hemlandet blev kort. Mindre än ett dygn.

2

Lotta Petrén från Röda Korset satt tillsammans med sin jämnåriga kollega Britta Nilsson från Lottakåren på andra våningens expedition. Klockan var strax efter fem på morgonen när Nilsson öppnade fönstret för att vädra ut nattens cigaretttrök.

”Det är kyligt”, sa hon och sjönk gäspande tillbaka på stolen.

De hade fördrivit den händelselösa natten med att röka, dricka beskt kaffesurrogat och klagat över mäns svek och tomma löften.

Petrén lutade sig fram över bordet för att mosa ännu en cigarett i det överfulla askfatet när hon hörde skriket. Hon ryckte till och brände sig på fimpfen.

”Aj som fan!”

”Herregud!” sa Nilsson förskräckt. ”Vad var det?”

Petrén reste sig hastigt från stolen samtidigt som hon blåste på sitt brända pekfinger och lutade sig ut genom fönstret. Ett nytt skrik, följt av ett klagande, obegripligt läte hördes från bortre änden av borggården. Petrén såg någon segna ned på marken vid klosetterna.

”Kom!” sa hon och rusade ut ur rummet.

De sprang över borggårdens fuktiga stenar fram till en kvinna som låg på marken. Hennes gälla skrik hade övergått till ett svagt kvidande. Petrén såg en mörk fläck i skrevet på kvinnans overall och förstod att hon hade kissat på sig. Försiktigt lyfte Petrén upp henne från marken och förvånades över hur lätt hon var. Som att lyfta ett litet barn.

Under tiden lutade sig Nilsson in genom dörröppningen till klosetten som kvinnan legat framför. Hon drog omedelbart tillbaka huvudet.

”Det sitter någon där”, sa hon.

”Vad sa du?” sa Petrén och satte försiktigt ned den gnyende kvinnan på marken.

”Det sitter någon där. Jag tror hon är död.”

Petrén gick fram till Nilsson. Hon tittade in i klosetten och såg en naken kvinna. Kvinnans huvud hängde slappt mot den högra

axeln. Petrén svalde hårt. Hon övervann rädslan och sträckte sig fram mot kvinnan. Hon lade två fingrar på vänster sida av hennes hals. Ingen puls. Hon vände sig mot Nilsson.

”Vi måste ringa efter polisen”, sa hon.

Ringsignalen väckte konstapel Berg ur hans slummer och efter två signaler sträckte han sig mot den svarta telefonen.

”Centralvakten”, sa han myndigt.

Rösten i telefonen var spänd och nervös.

”Och ni är säker på att hon är död?” frågade Berg och såg framför sig ett uppjagat och hysteriskt fruntimmer.

Telefonrösten lät förnärad.

”Jag förstår”, sa Berg. ”Var finns kroppen?”

Han drog till sig ett anteckningsblock men behövde inte skriva något. Det fanns bara ett Malmöhus.

”Jag skickar radiobilen”, sa han och lade på luren.

Berg reste sig från skrivbordet och gick fram till den skrymmande radiosändaren som stod vid fönstret. Klockan var tjugo minuter över fem på morgonen. Det såg ut att kunna bli en vacker och varm vårdag. Berg struntade i vädret. Han var uttröttad och ville bara hem och sova några timmar innan det var dags att gå på eftermiddagspasset. Han fällde ned en spak på sändaren och anropade stadens enda patrullerande radiobil. Det tog nästan fem minuter innan han fick svar. Då befann sig bilen på Mariedalsvägen och hade bara några få minuters väg till museet.

Kriminalöverkonstapel Douglas Palm sträckte på ryggen med en grimas. Några skrånande måsar fick honom att titta upp mot den klarblå himlen. Han sköt tillbaka hatten i pannan och såg ett luftigt vitt moln hastigt passera på sin väg österut. Den tidiga majsolen värmdes borggårdens stenar, men torrklösetterna låg ännu i skugga och Palm kände sig frusen. Det snärtiga klicket från en kamera fick honom att vända tillbaka blicken mot den nakna kroppen. Ett vajande rep spärrade av området närmast framför klösetten och innanför repet rörde sig polisfotograf Irma Siverts med dröjande steg. Hon öppnade kamerans bakstycke, tog ut den exponerade filmrullen och satte in en ny.

Palm stod utanför avspärningen och såg Siverts ta en ny serie bilder, men de skulle inte förändra svaret.

”Hon har strypts, eller hur?” sa han och vände sig mot en kortväxt man med blont hår och rödblommiga kinder som satt på huk framför den döda kvinnan.

”Sannolikt”, sa kriminaltekniker Hans Pärsson och började leta efter något i en av fickorna på sin grå arbetsrock.

Han hittade inte vad han sökte och böjde sig i stället över en brun läderväska som stod bredvid honom på marken med spända sömmar. Han rotade genom väskan och lutade sig sedan in på avträdet med ett måttband i ena handen.

”Jag vågar sätta en veckolön på att det är vad Vetter kommer att ange som dödsorsak”, sa han och mätte avståndet från kroppens huvud till dörröppningen.

Palm antog inte vadet. Han vände ryggen åt Pärsson och såg sig omkring på de fyra slottslängorna som omgav borggården. Tre av dem, den östra, södra och västra, var nyuppförda och hade tagits i bruk mindre än tio år tidigare när fästningen blev museum 1937. Det var bara den norra slottslängan som bevarats från 1500-talet då Malmöhus under en ekonomisk glansperiod hade uppförts som en viktig del av den gamla fiskestadens försvar mot anfall från sjösidan. Efter det hade dess historia, precis som stadens, varit mycket skiftande. Från att ha varit ett pampigt residens åt Skånes länsherrar hade det under 1800-talet förfallit till ett beryktat fängelse. Förfallet hade fortsatt efter första världskriget då fästningens salar och salonger tjänstgjorde som nödbostäder åt utblottade malmöbor. Palm skulle aldrig glömma den råkalla decemberdag då han som ung konstapel kallats dit och i ett prång som stank av ingrodd smuts funnit en man som i sin förtvivlan hängt sig framför sina barn, som med tomma blickar såg sin far sväva i luften. Men i slutet av 1920-talet vräktes de fattiga och en omfattande renovering påbörjades. Knappt tio år senare hade Malmöhus återuppstått i all sin prakt och storhet som Europas modernaste museum.

Palm mindes fortfarande den stolthet han och många andra malmöbor då kände. Nu låg samlingarna nedpackade i stora trälådor som stuvats undan för att ge plats åt något hundratal av de flyktingar som eländiga och medtagna strömmade in över gränsen dag efter

dag. Bara under de senaste veckorna hade det anlänt drygt fjorton tusen flyktingar till Malmö. Stadens skolor hade släppt ut barnen på ett extralångt sommarlov redan i april, men skolsalarna räckte inte till för att erbjuda alla flyktingar en sängplats. Museet tog emot sina första flyktingar veckan före Valborg, men trots det var platsbristen fortfarande akut och flyktingmottagandet höll på att bli en övermäktig uppgift för Malmö.

Palm hade under den senaste veckan tillbringat några dagar i hamnen och lett arbetet med registreringen av flyktingarna. Arbetet var enahanda och till synes ändlöst, och mötet med de utmärglade och hålögdga människospillrorna dröjde sig kvar i Palms medvetande långt efter arbetsdagens slut. De förföljde honom i hans drömmar och när han vaknade på morgonen var han illa till mods och lika trött som när han gått till sängs.

Plåtskåpen på polishuset där flyktingarnas registerkort förvarades var redan överfulla och antalet kort växte för varje dag. Fram till nu hade bara ett litet fåtal av flyktingarna förhörts. När Palm tänkte på den gigantiska arbetsuppgift som låg framför honom och hans kolleger sjönk hans livsmod, och han fasade inför de ohyggligheter som han skulle behöva ta del av under förhören.

Men i dag skulle Palm slippa hamnen, och han kände lättnad över att få ägna sig åt riktigt polisarbete trots att orsaken var en människas brutala död. Han såg på kvinnorna som trängdes i fönstren på den södra slottslängan och nyfiket tittade ned på borggården, där allt fler flyktingar samlats. Deras blå overaller, kortklippta hår och smala ansikten med markerade kindben och djupa, mörka ögonhålor gjorde det nästan omöjligt för honom att särskilja dem. De betraktade honom och hans kolleger misstänksamt samtidigt som några ur personalen, klädda i lottakårens uniform, gick runt och gjorde tafatta försök att lugna ned dem. Palm förstod att de var lika upprörda som flyktingarna. Han såg sig om efter sin hustru men kunde inte upptäcka henne, och det oroade honom. Hon borde vara på plats. Den välbekanta dova värken i magen gjorde sig påmind. Han försökte intala sig att hon satt i ett möte med lägerchefen, en äldre infanteriöverste med gråsprängt snaggat hår och ilska blå ögon som Palm träffat som hastigast när han anlänt en halvtimme tidigare. Översten hade berättat att den mördade kvin-

nan hade kommit under gårdagen tillsammans med ett femtiotal andra. Så mycket mer visste han inte utan hade hänvisat till personalen från Lottakåren och Röda Korset. Palm hade inte nämnt att det var hans hustru som var föreståndare för den frivilliga personalen och översten antydde inte heller att han kände till det.

Palm strök sig över hakan och kinderna med ena handen och bestämde sig för att söka upp sin hustru så fort de var färdiga med undersökningen av brottsplatsen. Han hörde fotograf Siverts säga till Pärsson att hon var klar, och när han vände sig om såg han henne kliva över det löst hängande repet och gå fram till honom.

”Otäckt”, sa hon och skakade fram en cigarett ur ena jackfickan.

Palm nickade och började leta efter sin tändare i rockfickorna, men Siverts stod redan med sina tändstickor i handen. På tredje försöket lyckades hon få fram en sprakande eldsflamma och kunde dra i sig det första blösset från cigarettens som satt klistrad mellan hennes röda läppar.

”Behöver lugna ned mig lite”, sa hon urskuldande. ”Blir alltid upprörd när jag ser en död människa. Har inte vant mig vid det. Än.”

Palm såg bekymrat på henne. Siverts var en ogift kvinna som några år tidigare hade passerat de trettio. Hon hade hamnat i yrket av en slump och som så ofta förr funderade han om det verkligen var lämpligt med en kvinnlig polisfotograf, även om Pärsson påstod att hon var tuffare än en AGA-spis. Nu såg hon spak ut.

Pärsson arbetade lugnt och metodiskt vid den döda kvinnan under lågmält mutter om att han inte hade stort hopp om att hitta något av värde.

”Men hon kämpade emot eller försökte åtminstone komma undan”, sa han och vände sig mot Palm. ”Det finns hudavlagringar på båda väggarna.”

De provisoriska klosetterna, som byggts i all hast när det bestämdes att museet skulle bli flyktingförläggning, åtskildes av grovhyvlade brädor.

”Något annat?” undrade Palm.

”Det finns två runda sår på vänster underarm. Ser ut som om de kom från en glödande cigarett, men det får Vetter avgöra.”

En svart skåpbil rullade genom den smala portalen och in på

borggården. Långsamt passerade den de överallklädda kvinnorna som lämnade plats när den närmade sig. Två män i korta vita rockar steg ur bilen, öppnade bakkörrarna och tog fram en bår.

”Därinne”, sa Palm och pekade med handen mot klosetten. ”Men ni får vänta tills Pärsson är klar.”

Det tog en kvart. Sedan låg den döda kvinnan under ett vitt lakan på båren i skåpbilen. När den körde ut med kroppen genom portalen var det som om en bedövning släppte. Kvinnorna som tidigare hållit sig i stillhet och viskat till varandra började prata intensivt och högljutt, och på avstånd kunde Palm till och med höra ett ljudligt skrat. Kvinnorna drog sig mot matsalen där det snart skulle serveras en försenad frukost. Personalen bar redan in matkantiner som de hämtat från lastbilarna som parkerats på Malmöhusvägen.

Palm stod tillsammans med Pärsson och Siverts vid repet. Siverts var fortfarande blek och hennes läppar var nästan utmanande röda mot den vita huden, men blicken hon gav Palm var lugn och behärskad.

”Ni kan ta bilen tillbaka”, sa Palm. ”Jag stannar kvar och pratar med personalen. Och skicka hit Andersson och Kjellén. De får förhöra flyktingarna.”

Helst hade han sett att Zjukov som kunde lite polska kom till museet, men den ryskättade kriminalkonstapeln hade sjukanmält sig under gårdagen.

”Jag tror att Andersson är i hamnen, men jag ska se vad jag kan göra”, sa Pärsson.

Han stuvade ned sin utrustning i den överfulla läderväskan, lyckades med visst besvär stänga den och gick sedan mot en svart Volvo som stod parkerad vid den norra slottslängan. Siverts satt redan i bilen när Pärsson vände sig mot Palm.

”Är det egentligen lönt?”

Palm ryckte på axlarna och muttrade något som bara han själv kunde höra. Sedan gick han mot entrén, där det bildats en kö in till matsalen.

En blond kvinna såg den svarta bilen lämna borggården. Hon bet sig i underläppen och drog en hand genom sitt korta hår. Bredvid stod en kvinna som var nästan huvudet kortare och rökte.

”Vet du vem det var?” frågade den blonda och nickade mot klocksetterna.

Kvinnan som rökte skakade på huvudet.

”Någon sa att hon var polska”, sa den blonda. ”Hon kom visst i går. Undrar om det var någon vi kände, kanske det ...”

”Sofia”, sa den rökande kvinnan. ”Lugna ned dig. Varför skulle vi känna henne?”

”Jag vet inte, men det som har hänt skrämmer mig. Tänk om ...”

”Du ska inte tänka så mycket.”

”Jag vet, men ...”

Sofia tystnade när hon såg den civilklädde polisen närma sig, och hon såg ned i marken. Mannen passerade utan att lägga märke till dem.

”Men jag kan inte låta bli att tänka på det”, viskade Sofia och lutade huvudet mot den andra kvinnan. ”Det måste ju vara någon här på förläggningen som har dödat henne. Eller hur, Agata?”

”Kanske”, sa Agata och kastade cigaretten på marken. ”Men det är ju inte något som rör oss.”

”Hur vet du det?” sa Sofia och såg ut över borggården.

Några efterslänrare gick sakta mot matsalen. En man klädd i en svart arbetsoverall var på väg åt motsatt håll. Han såg på de båda kvinnorna under några sekunder, sedan vände han skyggt huvudet åt andra hållet.

”Håll dig till mig så kommer det att gå bra”, sa Agata. ”Jag lovar. Du behöver inte vara rädd. Det kommer inte att hända något. Kom nu så går vi och äter, jag är hungrig.”

Agata började gå mot matsalen. Sofia gick några steg bakom och fingrade på den runda sårskorpan på sin högra underarm. Agata vände sig om.

”Kom nu!” sa hon. ”Skynda dig!”

Sofia gick ifatt sin väninna som tog henne under armen.

”Det kommer att gå bra”, sa Agata och log. ”Jag lovar.”

Palm banade sig väg genom den växande matkön och passerade genom entrén till museets huvudbyggnad. Han gick uppför en bred trappa till andra våningen där han tog av åt vänster och kom in i en fönsterlös korridor med dörrar på ena sidan. Det starka ljuset från

taklamporna reflekterades i de vita väggarna och parkettgolvet luk-
tade bonvax. Bakom de stängda dörrarna hördes otydliga röster och
dämpat skrivmaskinsknatter.

Palm stannade vid den tredje dörren, tog av sig hatten och drog
en hand genom håret innan han bestämt knackade på dörren.

”Kom in”, hördes en mjuk röst.

Palm steg in i ett ljust rum som dominerades av ett skrivbord
belamrat med höga staplar av bruna mappar liknande dem som an-
vändes av kriminalpolisen. Längs ena väggen stod två dokumentskåp
i grå plåt. Bakom skrivbordet, vid ett öppet fönster med utsikt över
borggården, stod en slank, blond kvinna. Hon gav Palm en kylig
blick.

”Jaså, det är du”, sa hon.

”Med tanke på det som hänt kan du knappast vara förvånad över
att se mig”, sa Palm.

”Nej, du har rätt. Som vanligt.”

Han hade hoppats att morgonens bråk skulle ha hunnit sjunka
undan men hörde att hon fortfarande var irriterad. När de hade
skilts åt några timmar tidigare kunde ingen av dem ana att de skulle
träffas igen så snart. Han ångrade att han hade svurit åt henne. Åt
Anna, sin hustru. Grälet var idiotiskt, som de flesta gräl är, och
han var den förste att erkänna det, åtminstone för sig själv. Han
hade blivit lovad en ledig söndag, den första fridagen på två veckor,
och Anna skulle också försöka bli ledig. Han såg fram mot en dag
vid havet tillsammans med henne, med matsäck och spinnsnö; horngäddan hade gått till i Öresund. Men hon sa att det var omöj-
ligt. De hade inte besökt hennes sjuklige far på nästan en månad
så de hade inget val. De var tvungna att åka dit. Palm, trött och
lättretlig efter ännu en natt med dålig sömn, ilsknade till och sa
att hon kunde göra vad fan hon ville. Han skulle till havet. Hon
hann inte svara förrän telefonen ringde. Det var Centralvakten.
En död kvinna hade hittats, sannolikt mördad. Palm behövdes på
polishuset. Att den döda kvinnan fanns på Malmöhus nämndes
inte.

Morgonens gräl låg mellan dem som en svårforcerad mur, men
det var inte det som oroade honom och fick hans mage att värka.
Anna, som under hela kriget outtröttligt hade engagerat sig i olika

hjälporganisationer, som gjort Finlands sak till sin och som nu tagit på sig uppgiften att vara föreståndare för den frivilliga personalen på förläggningen, var inte så stark och kraftfull som hon gav intryck av. Under den till synes okuvliga men i verkligheten sköra ytan fanns ett mörker som få kände till. Under de senaste veckorna, då flyktingarnas vittnesmål blottlagt ofattbara lidanden i de nazistiska koncentrationslägren, hade han blivit allt mer bekymrad för sin hustru. Varje dag på förläggningen möttes hon av uppslitande människoöden som obevekligt rev djupa sår i hennes bräckliga fasad. Han var rädd för att nattens mord skulle föra henne bortom brytpunkten då mörkret tog över.

Hon vände sig mot fönstret och såg ned på borggården.

”Det är fruktansvärt”, sa hon. ”Efter allt de har varit med om, efter alla fasor, händer detta, det är ...”

Hon skakade på huvudet och hennes axellånga hår böljade av den häftiga rörelsen. Palm gick fram till fönstret, tog tag om hennes axlar och vände hennes ansikte mot sitt.

”Jag vet”, sa han och böjde sig ned för att kyssa hennes panna.

”Nej”, sa hon bestämt och slet sig loss. ”Du vet inte. Jag vet inte. Ingen vet. Vi kan aldrig föreställa oss det helvete dessa stackars kvinnor levte i. Aldrig.”

Hon vände ryggen åt honom och stirrade stint ned i skrivbordet. Hennes omålade, kortklippta naglar trummade hårt mot bordsskivan. Palm såg ut genom fönstret. Kvinnor stod i små grupper på borggården och pratade efter frukosten, några av dem rökte. Det såg fridfullt ut, men repet, som pendlade fram och tillbaka i den lätta brisen och spärrade av klosetten, var en påtaglig bekräftelse på nattens händelse som inte kunde ignoreras. Han vände sig mot Anna.

”Vad vet du om henne?” sa han och ansträngde sig för att låta lugn.

”Inte mycket”, sa Anna med blicken i skrivbordet. ”Hon kom i går, strax efter två på eftermiddagen tillsammans med ett femtiotal andra, de flesta av dem polskor. Vi hann bara med att registrera dem och se till så att de fick lite mat och en plats att sova på. Det enda vi känner till om dem är namn och nummer och vilket läger de kom från.”

”Hur många har ni här nu?”

”Jag vet inte exakt, men minst fyrahundra. Det kommer nya varje dag.”

”Och de flesta är från Polen?”

”Vi har några belgiska, franska och tjeckiska kvinnor också, men majoriteten är polskor.”

”Några judinnor?”

”Säkert minst hälften av dem.”

Palm strök sig om hakan och insåg att det inte skulle bli någon ledig söndag trots allt.

”Har du registerkortet på den döda kvinnan?” sa han och undvek medvetet ordet mördade.

Anna plockade upp ett vitt arkivkort från bordet och räckte över det till honom.

Lucjianna Wojevoda. Nummer 62445. Stutthof.

Ett namn. Ett nummer. Ett läger. Det var allt.

”Och det här är allt du vet?” sa Palm och hörde att det lät som en anklagelse.

Anna såg på honom.

”Jag sa ju det”, sa hon vasst. ”De kom i går, de flesta helt utmatade. Vi ska börja med läkarundersökningarna i dag och samla in fler uppgifter, men det är klart, det borde vi redan ha gjort, eller hur? Innan vi gav dem mat och de fick vila. Jag erkänner. Vi har varit försumliga och vi ska genast ändra våra rutiner så de passar polisen bättre, jag ska ...”

”Sluta nu”, sa Palm och lyfte upp sina händer i en försonande gest. ”Det var inte så jag menade, men det här gör ju knappast mitt arbete lättare.”

”Vi är inte här för din skull. Vi är här för kvinnorna. Det är dem vi ska hjälpa, inte polisen.”

Han tog ett steg framåt, men ännu en gång vände hon ryggen åt honom. De stod tysta, en knapp meter från varandra. Sekunderna gick och tystnaden förde henne allt längre bort. Han ville fånga in henne innan avståndet blev oöverstigligt, men samtidigt betedde hon sig orimligt. Han hade ett jobb att sköta och behövde inte be om ursäkt för att han försökte göra det. Han såg på hennes raka rygg och det blonda håret som låg mot den grå dräktens axelklaffar.

Han ville sträcka ut en hand och smeka hennes hår, men i stället började han treva i rockfickorna efter sina cigaretter.

En försynt knackning på dörren bröt deras förlamning. En man i trettioårsåldern, klädd i en svart arbetsoverall, stod i dörröppningen.

”Ursäkra”, sa han. ”Översten vill ha listan över kvinnorna som anlände i går.”

Anna verkade först inte förstå vad han menade, men sedan pekade hon på en brun dokumentpärm som låg på bordet.

”Javisst, det är den”, sa hon.

Mannen tog några snabba steg mot skrivbordet, ryckte åt sig pärmerna och lämnade hastigt rummet utan att möta Palms blick.

”Vem var det?” undrade Palm.

”En av vaktmästarna, han började för några dagar sedan. Jag tror att han heter Bengtsson, men jag är inte säker. Varför undrar du det?”

Palm ryckte på axlarna till svar. Han hade fått en vag känsla av att det var något bekant över mannen, men han misstog sig säkert.

”Kan du säga till personalen att samlas i matsalen om en kvart?” sa han. ”Jag behöver prata med dem.”

Anna nickade och vände sig sedan åter mot fönstret.

Palm gick mot dörren med magen värkande av oro.

Det hann bli sen eftermiddag innan Palm var tillbaka på polishuset. Förhören hade inte gett något, vare sig med personalen eller med flyktingarna, och dagen kändes bortkastad. Han sjönk ned på stolen bakom sitt skrivbord och tände ännu en cigarett trots att han lovat sig själv att den förra skulle bli dagens sista. Huvudet värkte och han funderade på att beställa en kanna kaffe från restaurangen när rättsläkare Vetter ringde.

”Jag har det preliminära resultatet från undersökningen i handen”, sa han. ”Det var som ni misstänkte. Dödsorsaken är strypning och hon gjorde motstånd. Hudskador på knogarna och handryggen på båda händerna. Lättare sårskador i bakhuvudet som sannolikt uppstod när det pressades mot väggen. Och så har hon två brännmärken på sin vänstra underarm, sannolikt efter cigaretter. Inga andra säkra tecken på tortyr.”

Palm satt tyst och förvånades ännu en gång över att Veters tyska

modersmål gav så få avtryck när han pratade svenska trots att han bara bott i landet i två år. Karl'n måste vara ett språkgeni, tänkte Palm.

”Några frågor?” sa Vetter.

”Hur var hennes allmänna kondition?” undrade Palm.

”Jag har sett betydligt värre, men hon orkade nog inte bjuda något större motstånd. Hon var undernörd och fysiskt svag.”

”Vet ni när hon dog?”

”Det är alltid en gissning, det vet ni, men sannolikt någon gång mellan två och fem på morgonen. Kanske jag kan vara lite mer exakt i den skriftliga rapporten, men hoppas inte för mycket.”

”Jag förstår, men skicka den så fort som möjligt.”

”Ständigt denna brådska, men jag ska se till att ni får den i morgon”, sa Vetter och lade på luren innan Palm hann tacka honom.